

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Білан Н.М.

старший викладач,

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»*

ПРОБЛЕМА ФАЛЬШИВИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних зв'язків України із зарубіжними партнерами, створення спільних підприємств вимагає якісно нового підходу не тільки до вирішення непростих проблем співробітництва, а й до підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері міжмовної професійної комунікації, одним із напрямків якої є переклад іншомовної науково-технічної та інформаційної літератури на українську мову. Великого значення набуває повноцінність перекладу термінів, значну частину яких утворюють так звані слова «інтернаціоналізми».

Інтернаціоналізми як слова, приналежні декільком мовам, і «фальшиві друзі» перекладача як запозичені слова, що втратили своє перше значення і отримали нове, і в наш час продовжують привертати увагу науковців, не зважаючи на певну розробленість цих проблем у лінгвістиці, зокрема в аспекті перекладознавчому, а не суто лінгвістичному. Слід зазначити, що перші повинні допомагати у міжмовному спілкуванні, бути «друзями» перекладача, оскільки їхня кількість в активному запасі більшості європейських мов становить більше 10 відсотків; а другі такому процесу заважають, їх «міжмовний» характер певним чином єднає ці дві групи слів настільки, що іноді досить важко провести чітку межу між вищезазначеними мовними явищами [2. с. 202].

Перша спроба лексикографічного опису «фальшивих друзів» перекладача була в праці Е. Мовільона. Згодом в м. Зальцбурзі вийшов лексикографічний нарис А. Портітора, який стосувався «фальшивих друзів» перекладача французької та німецької мов.

Вивченню проблеми «фальшивих друзів» перекладача присвячені дослідження та праці В.В. Акуленко, Р.А. Будагова, В.В. Дубічинського, Д.С. Лотте, Маслова, Л.І. Морошану, Е.Ф. Скороходько, А.В. Капуша, Т.Р. Кияка, та ін. На їхню думку, основними причинами, які зумовлюють появу «фальшивих друзів» перекладача є: 1) незалежний розвиток мов, внаслідок якого слово може мати різні значення у споріднених мовах, що походять від одного кореня; 2) зміна значення, внаслідок запозичення з метою номінації нового поняття, що немає лексичного аналогу у тій чи іншій мові; 3) паралельне запозичення, коли дві мови запозичують слова із третьої мови у

різних значеннях; 4) використання однакових слів у різних мовах при утворенні термінів шляхом переносу назви; 5) асоціації первинного значення зі схожими ознаками різних об'єктів термінування; 6) надання переваги в різних мовах різним сторонам змістової структури міжнародних термінів.

Історично «фальшиві друзі» перекладача є результатом взаємовпливу мов, які в деяких випадках можуть виникати в результаті збігів, а особливо в близькоспоріднених мовах ґрунтуються на споріднених словах, висхідних до загальних прототипів в мові-основі. Їхня загальна кількість і роль визначаються для кожної конкретної пари мов, обумовлюючись генетичними і історичними зв'язками мов.

Як відомо, кожна мова постійно збагачується новими лексичними одиницями, що пов'язано з процесами інтернаціоналізації та глобалізації. Це має свій вплив на слова, які ми називаємо псевдоінтернаціоналізмами, або «фальшивими друзями» перекладача.

До «фальшивих друзів» перекладача відносять інтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини та пароніми. При цьому серед перших розрізняють: а) справжні інтернаціоналізми, семантичні структури яких є абсолютно тотожними у різних мовах; б) часткові інтернаціоналізми, значення яких лише частково збігаються у різних мовах; в) псевдоінтернаціоналізми, що не мають подібних значень взагалі. Якщо слова першої групи не становлять небезпеки помилкового перекладу, то слова другої і третьої груп можуть легко ввести в оману і зміст можна передати цілком неправильно.

Звернемося до дефініції поняття інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів. До інтернаціональних слів відносяться слова, що були запозиченні з інших мов. Такі слова подібні за звучанням, написанням та значенням. Враховуючи це, переклад власне інтернаціоналізмів не створює ніяких труднощів. Наприклад, дефляція – *die Deflation*, інфляція – *die Inflation*, інвестування – *die Investition*, капітал – *das Kapital*, касація – *die Kassation*, конкуренція – *die Konkurrenz*, кредит – *das Kredit*, менеджер – *der Manager*, маркетинг – *das Marketing*, монополія – *das Monopol*, нетто – *netto*, патент – *das Patent*, продукція – *die Produktion*, приватний – *privat*, санкціонувати – *sanktionieren*, сектор – *der Sektor*, штраф – *die Strafe*, субвенція – *die Subvention*.

Псевдоінтернаціоналізми – це слова вихідної та цільової мов, які значною мірою збігаються за графічною або фонетичною формою, але мають різні значення. Такі слова ще називають «фальшивими друзями» перекладача через те, що перекладач може неправильно сприйняти подібність форм певних двох слів за подібність і їхнє значення. Наприклад, нім. *der Abiturient* означає «випускник школи», а не «абітурієнт», нім. *das Menu* «комплексний обід», а не «меню»; нім. *der Gastronom* «кулінар, офіціант», а не «гастроном».

Загальнотеоретична проблема, яка пов'язана з «фальшивими друзями» перекладача, посідає важливе місце в перекладознавстві. Одночасно вона є і практичною проблемою, зокрема при вивченні іноземних мов індивідуально чи у навчальному закладі. Студент, який погано орієнтується в іноземній мові,

може значно спотворити зміст оригіналу через свою неухважність. Наявність одного або кількох спільних значень слів різних мов, що мають подібну звукову форму, призводить до механічного перенесення й інших значень слова рідної мови на іноземне слово, що майже позбавлене такого значення.

Саме так звані інтернаціональні слова або псевдоінтернаціоналізми, яких в німецькій та українській мовах є дуже багато, підводять студентів під час вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Вивчаючи теми за фахом, студенти допускають помилки при перекладі нових лексичних одиниць, текстів, діалогів, а також під час усної бесіди.

Наведемо приклади «фальшивих друзів» перекладача в економічній термінології, які маючи подібний морфемний склад, відрізняються своєю семантикою.

- *der Akademiker* – людина з вищою освітою, випускник вузу;
академік – *das Akademiemitglied*.

- *die Daten* – дані, цифри; *дата* – *das Datum*.

- *das Deputat* – натуральна винагорода, натуроплата, пайок;
денуат – *der Deputierte, der Abgeordnete*.

- *die Devisen* – іноземна валюта; *девіз* – *das Motto*.

- *die Effekten* – речі, нерухомість; цінні папери, фонди; *ефект* – *die Wirkung*.

- *die Enquete* – нарада, робоче засідання; *анкета* – *der Fragebogen*.

- *der Fonds* – кошти, ресурси; *фонд* – *der Bestand, der Vorrat*.

- *der Grund* – основа, причина; *грунт* – *der Boden*.

- *das Katheder* – штатна посада професора; *кафедра* – *der Lehrstuhl*.

- *das Kommando* – командування; *команда* – *die Mannschaft*.

- *die Kompanie* – рота; *компанія* – *die Gesellschaft*.

- *der Konkurs* – банкрутство, неплатоспроможність; *конкурс* – *der Wettbewerb*.

- *die Kooperation* – співпраця; *кооперація* – *die Genossenschaft*.

- *die Lektion* – урок, розділ (у підручнику); *лекція* – *die Vorlesung*.

- *die Liste* – список; реєстр, відомість; *лист* – *der Brief; das Blatt*.

- *der Lohn* – заробітна плата; *льон* – *der Flachs*.

- *das Magazin* – ілюстрований журнал, радіо(теле)огляд, книгосховище;
магазин – *das Geschäft, der Laden*.

- *das Material* – матеріальна частина, інвентар; *матеріал* – *der Stoff*.

- *die Ökonomie* – економіка; *економія* – *die Ersparnis*.

- *ökonomisch* – економічний; *економний* – *sparsam*.

- *planieren* – вирівнювати; *планувати* – *planen, projektieren*.

- *die Praktik* – прийом; поводження; інтриги, підступи;

практика – *das Praktikum; die Praxis* – прийомні години.

- *der Prokurist* – довірений (торгової фірми); *прокурор* – *der Staatsanwalt*.

- *die Spezialität* – особливість, характерна риса; улюблене заняття, захоплення; *спеціальність* – *der Beruf*.

- *die Trillion* – квінтильйон; *трильйон* – *die Billion*.

- *die Tabelle* – таблиця, список; *табель* – das Zeugnis.
- *intelligent* – розумний, освічений; *інтелігентний* – gebildet, kultiviert.
- *die Quadrillion* – септильйон; *квадрильйон* – die Billiarde.
- *die Qualifikation* – підготовка, навчання; *кваліфікація* – das Fach, der Beruf.
- *reklamieren* – заявляти претензію (рекламацію), вимагати;
- рекламувати* – werben.

Отже, подібність звучання лексичних одиниць не повинна обманювати. Слова, які однаково чи дуже подібно звучать, насправді мають зовсім різні значення в німецькій та українській мовах. Переклад псевдоінтернаціоналізмів, які дуже поширені в обох мовах, має свої особливості і викликає деякі труднощі. На жаль, ця проблема не знаходить достатнього відображення у двомовних словниках, хоча у спеціальних виданнях існує перелік цих термінів. Під час перекладу слід бути дуже уважним і пам'ятати, що не знання цієї термінології може призвести до певних непорозумінь, адже аналогії з рідною мовою часто є помилковими.

Список використаних джерел:

1. Готлиб, К.Г.М. Словар «ложных друзей переводчика» (русско-немецкий и немецко-русский) – М.: Рус. яз., 1985. – 160 с.
2. Смуциньська І.В. Інтернаціоналізми та «хибні друзі» як проблема перекладу / І.В. Смуциньська // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – К.: Логос, 2010. – С. 201–205.
3. Кияк, Т.Р. «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації / Т.Р. Кияк // Наукові записки. – Випуск 89 (1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – С. 17–20.

Менчак Л.В.

студентка,

Ужгородський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОРИ В АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «НАДІЯ»: РЕЗУЛЬТАТИ ЛІНГВОСТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

В українському перекладознавстві наголошується, що однією із необхідних умов перекладу метафор є відтворення смислу, а не значення [3, с. 96]. Завдання перекладача – зберегти стилістику, передати задум, думки і почуття автора першотвору шляхом перевтілення його образів у матеріал іншої мови, а також максимально точно відтворити картину світу, закладену автором у творі [2].